

Reševanje risa v Dinaridih
in jugovzhodnih Alpah
pred izumrtjem

LIFE16 NAT/SI/000634

Poročilo iz 2. srečanja lokalno posvetovalne skupine z območja občin Postojna, Pivka in Ilirska Bistrica

Akcija E1

*Promocija doselitve in dolgoročne ohranitve populacije
risa prek lokalnih posvetovalnih skupin*

Urška Marinko, Hubert Potočnik, Jaka Črtalič in Meta Mavec iz Biotehniške fakultete
Univerze v Ljubljani
Aleš Pičulin in Maja Sever iz Zavoda za gozdove Slovenije

1. julij 2019

University of Ljubljana

ZAVOD za GOZDOVE
SLOVENIJE
Slovenia Forest Service

Uporabljene kratice

LPS – Lokalna posvetovalna skupina

LD – Lovska družina

UL BF – Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta

ZGS – Zavod za gozdove Slovenije

OE – območna enota

SiDG – Slovenski državni gozdovi d.o.o.

LPN – Lovišče s posebnim namenom

KGZS – Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije

RRA – Regionalna razvojna agencija

ZRSVN – Zavod RS za varstvo narave

VS – Vaška skupnost

KS – Krajevna skupnost

PB ZLD – Postojnsko-bistriška zveza lovskih družin

Contents

Seznam udeležencev	4
Namen lokalnih posvetovalnih srečanj	5
Dnevni red	5
Vabljeni.....	5
Vsebina srečanja.....	6
Naslednje srečanje in kontakti	11
Priloga 1 – PPT predstavitev.....	13
Priloga 1.1 – Predstavitev projekta 3Lynx	13
Priloga 1.2 – predstavitev namena LPS in predstavitev povzetkov 1. srečanja	14
Priloga 1.3 – Predstavitev odlova in izpusta karpatskih risov v Dinaride	16
Priloga 1.4 – Rezultati spremljanja risov na območju Slovenije, posebej tudi risinje Teje	17
Priloga 1.5 Predstavitev spremljanja in stanja šakala v Sloveniji	17
Priloga 2 – Vabilo na 2. lokalno posvetovalno srečanje	25

Seznam udeležencev

Ime in priimek	Organizacija
Dragica Jaksetič	občina Pivka
Ernest Margon	Trška skupnost Pivka
Albert Lagoj	LD Košana, VS Volče
Ivan Penko	KS Gradec
Karmen Bobek	občanka Pivke
Urban Prosen	LD Kozlek
Franc Krnel	LD Prestranek
Vojko Maljevac	LD Pivka
Stanislav Smrdelj	LD Pivka
Žele Boris	LD Pivka
Žele Cveto	LD Pivka
Viktorija Gorjanc	LD Pivka
Erik Šabec	SiDG, d.o.o.
Mateja Simčič	RRA Zeleni Kras
Bojana Fajdiga	ZRSVN, OE NG
Majda Godina	KGZS - Zavod GO
Tjaša Debevec	Taborniki Ruševci, občanka Ilirske Bistrice
Gregor Češarek	Srednja gozdarska in lesarska šola Postojna
Luen Zidar	zainteresirana občanka
Urša Marinko	BF UL
Maja Sever	ZGS
Hubert Potočnik	BF UL
Jaka Črtalič	BF UL

So opravičili svoj izostanek

Ime in priimek	Organizacija
Robert Smrdelj	župan občine Pivka
dr. Branko Peternelj	LD Javornik Postojna
Aleš Klemenc	PB ZLD, LD Prestranek
Judita Malovrh	ZRSVN

Namen lokalnih posvetovalnih srečanj

Prebivalcem občin Postojna, Pivka in Ilirska Bistrica ter in predstavnikom organizacij, ki so aktivne na tem območju (1) predstaviti projekt Reševanje risa v Dinaridih in JV Alpah pred izumrtjem – LIFE Lynx, (2) se posvetovati o izvedbi v projektu načrtovanih aktivnosti in (3) redno obveščati lokalne prebivalce o vseh za lokalno okolje pomembnih temah, ki se tičejo projekta LIFE Lynx ter (4) druženje in povezovanje zainteresiranih posameznikov, predstavnikov lokalnih skupnosti, združenj in organizacij.

Dnevni red

- 17:00: prihod in pozdrav
- 17:10: povzetek prvega srečanja in diskusija po potrebi
- 17:20: predstavitev dosedanjih aktivnosti odlova, izpusta in gibanja doseljenih risov
- 17:30: predstavitev rezultatov spremljanja risov na območju Slovenije
- 17:40: predstavitev Spremljanje šakalov na območju Slovenije (dr. Hubert Potočnik)
- 17:55: srečanje se nadaljuje in zaključuje na terenu, na območju gozdo v okolici Pivke, predvidoma ob 19.30 uri.

Vabljeni

- udeleženci prisotni na 1. srečanju v Pivki,
- udeleženci, ki se srečanja niso udeležili, a so izkazali interes do sodelovanja v prihodnje,
- so bili predlagani s strani drugih udeležencev,
- na kakršen koli drug način že sodelujejo pri projektnih aktivnostih,
- so pomemben deležnik lokalnih skupnosti vključenih v lokalno posvetovalno skupino.

Vsebina srečanja

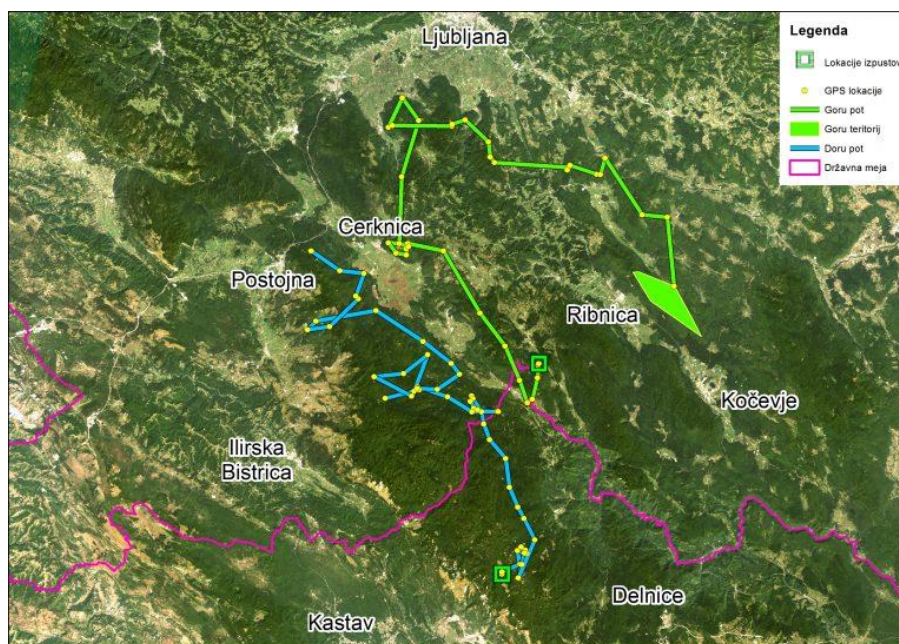
Predstavitev aktualnega ozadja monitoringa in odlova dinarskih in karpatskih risov

Opis aktivnosti doselitve risa Goruja v oboro v Slo in njegov izpust v gozdove Loškega Potoka

V zimi 2019 se je v Romuniji v snežnih razmerah na zabojno past ujel prvi karpatski ris, namenjen preselitvi v Slovenijo. Dobil je ime Goru. Zaradi obveznega spremljanja zdravstvenega stanja odlovljenih živali, je ta preživel v karanteni v Romuniji slaba dva meseca. Dne, 26. aprila, ga je ekipa projekta LIFE Lynx in ZOO Ljubljana po skoraj 18 urni vožnji prepeljala v prilagoditveno oboro v Loški Potok v oskrbo LD Loški Potok. Lovci so za risa skrbeli, ga spremljali in hranili na način, da so bile motnje zanj minimalne. Torek, 14. maj, je bil določen dan izpustitve risa Goruja v naravo. Ris je tako preživel polne tri tedne v obori preden se je pognal v gozdove Loškega Potoka.

Opis aktivnosti doselitve risa Doruja v oboro na Hr in njegov ispust v Narodnem parku Risnjak

Drugi ris ujet v Romuniji pozimi 2019 je bil namenjen izpustu na Hrvaško, natančneje v Narodni park Risnjak. Ris z imenom Doru je bil v gozdove NP Risnjak izpuščen 4. maja. Kar nekaj dni se je zadrževal v gozdovih parka potem pa je prečkal Snežnik in se ustalil na Javornikih v Sloveniji, kjer se glede na način gibanja, ki ga ima, verjetno želi vzpostaviti teritorij.

Slika 1: Gibanje risa Goruja in Doruja (karta: M. Krofel)

Potek opažanja, odlova in telemetričnega spremljanja »domače« risinje Teje

Tekom projekta je načrtovano redno spremljanje »domače« populacije risov z namenom pridobivanja informacij o trenutnem genetskem statusu, številčnosti in spolno specifični prostorski porazdelitvi risov na potencialnih območjih izpusta pred doselitvijo. Uspeh katere koli preselitve živali je deloma odvisen od izbire ustreznih območij za izpust. Ris iz svojega teritorija izključuje druge rise

istega spola, vendar pa lahko sobiva s posamezniki nasprotnega spola. V idealnem primeru bomo rise iz Karpatov doselili na teritorij risa nasprotnega spola.

V petek, 19. aprila 2019 je projektni ekipi na območju ribniške Male gore uspelo odloviti in s telemetrično ovratnico opremiti eno izmed samic Dinarske populacije risa. Samica je dobila ime Teja. Gre za mlajšo odraslo risinjo, ki so jo na tem območju pred mesecem že posneli s pomočjo foto pasti. V prihodnjem letu bodo tako lahko podrobno spremljali samičino gibanje, s katerim nam bo razkrila tudi ali bo skotila mladiče ter kako uspešna bo pri njihovi morebitni vzreji.

Slika 2: Območje gibanja risinje Teje (karta: F. Kljun)

Zaradi dejstva, da imamo kar tri rise na ovratnici, ki so se v času, ko smo organizirali **2. srečanje lokalne posvetovalne skupine (krajše: LPS) za območje Postojne, Pivke in Ilirske Bistrice** gibali na območju Slovenije, smo izkoristili priložnost, da člane naše LPS odpeljemo na teren in od bližje pokažemo območje, kjer se gibajo, metode spremljanja risov in pa tudi metode in orodja za odlov.

Potek 2. srečanja lokalne posvetovalne skupine

Tokratno srečanje je bilo razdeljeno na dva dela:

1. Predstavitve aktivnosti in najnovejših rezultatov projekta LIFE Lynx

- i. Pozdravni govor starešine LD Pivka
- ii. Predstavitve mednarodnega Interreg projekta 3Lynx (Maja Sever iz ZGS – ppt v prilogi 1.1.)
- iii. Predstavitve namena sodelovanja z lokalnimi skupnostmi in povzetek 1. srečanja LPS (Urška Marinko BF UL – ppt predstavitev v prilogi 1.2.)
- iv. Predstavitve odlova in izpusta karpatskih risov v Dinaride (Aleš Pičulin iz ZGS – ppt predstavitev v prilogi 1.3.)
- v. Predstavitve spremljanja prisotnosti »domačih« risov s pomočjo fotokamer in lovilcev

- dlak (Aleš Pičulin z ZGS – ppt predstavitev v prilogi 1.4.)
- vi. Predstavitev spremljanja in odlova »domače« risinje Teje (Jaka Črtalič z BF UL)
  - vii. Predstavitev projekta Šakal v Sloveniji (Hubert Potočnik z BF UL – ppt predstavitev v prilogi 1.5.)

Slika 3: Lovski dom Pivka v Trnjah (foto: U. Marinko)

Slika 4: Predstavitev spremljanja in stanja o šakalih v Sloveni u diskusijo (foto: U. Marinko)

Komentarji in vprašanja udeležencev:

Vprašanje: Kakšna je prihodnost šakala?

Odgovor: Šakal je vrsta, ki se v Sloveniji v zadnjih petih letih intenzivno prostorsko in številčno širi. Na Ministrstvu za okolje in prostor RS (MOP) pripravljajo novo uredbo o zavarovanih vrstah, iz katere bodo izločili šakala, saj ni po merilih Svetovne organizacije za varstvo narave in tako ni uvrščen v nobeno izmed kategorij ogroženosti. Šakal bo imel po slovenski zakonodaji status divjadi.

Vprašanje: Šakal se zelo hitro širi? Kako je s prenosom stekline od tam, kjer je še prisotna?

Odgovor: Zaenkrat ni nobenih podatkov o prenašanju stekline pri šakalih pri nas in v sosednjih državah. Steklina je izkoreninjena iz vseh držav v naši okolici razen iz Hrvaške, kjer zadnjih nekaj let izvajajo preoralno vakcinacijo, kar učinkovito zmanjšuje možnosti za širjenje stekline.

Vprašanje: Kakšno je ciljno število risov v Sloveniji?

Odgovor: Številčnost risov na nekem območju je omejeno na št. teritorijev. V Sloveniji teritorij risa meri v povprečju 215 km². Običajno imajo samci večje domače okoliše kot samice. V zdravih populacijah si teritorije delijo risi različnega spola. Domači teritoriji odraslih risov istega spola se večinoma izključujejo med sabo (lahko se prekrivajo ob njihovih mejah). Število risov, ki jih okolje lahko prenese pa je odvisno tudi od kvalitete habitata (prisotnosti plena – prehranske baze, fragmentacije zaradi cest in naselij ter tako števila povozov risov). Ti faktorji določajo biološko nosilno kapaciteto vrste. Prav tako, če ne bolj, pa je pomembna družbena nosilna kapaciteta. Ta odraža maksimalno število živali v okolju, ki je za družbo še sprejemljiva.

Vprašanje / Komentar: Številčnost srnjadi upada. Velike zveri?

Odgovor: Zanesljivih, znanstveno potrjenih vzrokov za zmanjševanje številčnosti srnjadi (žal) nimamo. Zagotovo pa lahko izpostavimo nekaj najverjetnejših dejavnikov, ki so do tega pripeljali. Srnjadi je najverjetneje manj zaradi več dejavnikov, ki jih izpostavljamo kot utemeljene predpostavke:

- 1 - Vztrajanje načrtov pri določenem odvzemu, ne glede na zime, sušna poletja oziroma druge spremenjene dejavnike smrtnosti/rodnosti, ki ne sledi nihanjem številčnosti v naravi.
- 2 - Kvaliteta travnikov v smislu raznolikosti in primernosti vegetacije za srnjad se zaradi vse intenzivnejše rabe (zgodnejša, pogosta, velikopovršinska košnja, uporaba mineralnih gnojil in/ali gnojevke) verjetno zmanjšuje nosilno (prehransko) zmogljivost okolja.
- 3 - Načini košnje so se spremenili - vse večja raba hitrih traktorskih rotacijskih kosilnic, nočna košnja, velike hkrati pokošene površine, baliranje... Vse to je zelo verjetno povečalo smrtnost mladičev srnjadi.
- 4 - v okolju srnjadi se v vse večji meri povečuje nemir (rekreacija, pohodništvo, intenzivno planinsko pašništvo), kar po eni strani pomika aktivnost srnjadi v nočni čas, po drugi pa se zmanjšuje primeren (kvaliteten) prostor za vzpostavljanje kotitvenih teritorijev srn.
- 5 - Povečuje se pogostost suhih, vročih poletij, ki so za srnjad (mladiče) lahko celo bolj (ali pa zaradi njih) škodljiva kot hude zime.
- 6 - Po izkoreninjenju stekline se je številčnost lisic v zadnjih letih verjetno bolj povečala kot to zaznavamo v odvzemu (~10.000 (l.2006) – ~14.000 (l.2017)) in skupaj z drugimi plenilci srnjadi, kot so divji prašič, volk in šakal (na območjih, kjer so prisotne te vrste), se je povečal tudi plenilski pritisk na srnjad.

Vprašanje: Ali je volk, ki se sedaj pojavlja, napada govedo, "drugačen" volk?

Odgovor: Ne, volk v naravi z lahkoto pleni tudi večji plen (pri nas jelene, v Skandinaviji, Rusiji in severni Ameriki tudi losa, bizona in moškatno govedo) in mu govedo (še posebej v tropu) v ograjenem prostoru ni težko upleniti, seveda pa je manjši plen kot so ovce, ki poleg tega nimajo

ustreznega protipleniškega vedenjskega vzorca vedno bolj vabljev in manj tvegani plen za plenjenje. Tudi ustrezna številčnost naravnega plena, zlasti jelenjadi lahko pomembno zmanjša motivacijo za plenjenje domačih pašnih živali. Ga pa negativna izkušnja, ki jo dobi na pašniku (el. pastir, pastirski psi, struktura črede) lahko odvrne od plenjenja goveda na pašniku.

2. Obisk območja prisotnosti risa in ogled vonjalnih količkov za spremljanje risov

Ob zaključku predstavitev smo se z udeleženci srečanja razdelili v avtomobile in se odpravili do mesta za prikaz znakov prisotnosti gozdnih živali, ki je bil približno 600 m stran od lovskega doma Pivka v Trnjah. Projektna sodelavca Hubert Potočnik in Jaka Črtalič z Biotehniške fakultete sta udeležencem prikazala namen in korektno uporabo vonjalnih količkov za genetsko vzorčenje risov. V bližnjem blatu sta udeležencem razkazala stopinje medveda, jazbeca, veverice, jelenjadi in še kaj se je našlo.

Slika 5: Stopinje različnih živali v blatu (foto: U. Marinko)

Slika 6: Udeleženci so si lahko ogledali telementrične ovratnice (foto: U. Marinko)

Slika 7: Prikaz delovanja vonjalnih količkov (foto: U. Marinko)

Naslednje srečanje in kontakti

Predlog naslednjega, 3. srečanja:

- Lokacija: po dogovoru
- Termin: konec leta 2019 ali po potebi.

Kontaktne osebe in viri informacij:

- Delovanje lokalne posvetovalne skupine na območju Slovenije ter vključevanje v projektne aktivnosti - Urška Marinko (UL BF) marinko.ursa@gmail.com
- Projektne aktivnosti povezane z turizmom – Irena Kavčič (UL BF): irena.kavcic.bf@gmail.com
- Projektne aktivnosti povezane z kmetijstvom in škodami – Matej Bartol (ZGS):

matej.bartol@gmail.com

- Projektne aktivnosti povezane s sodelovanjem s šolami - Urška Marinko (UL BF):
marinko.ursa@gmail.com
- Projektne aktivnosti povezane z monitoringom risov na območju Notranjske in Kočevske – Matej Bartol (ZGS): matej.bartol@gmail.com in Aleš Pičulin (ZGS): ales.piculin@gmail.com
- Koordinator projekta LIFE Lynx – Rok Černe (ZGS): cernerok@gmail.com

Spletna stran projekta LIFE Lynx: www.lifelynx.eu in FB profil: www.facebook.com/LIFELynx.eu/.

Zahvala

Zahvaljujemo članom lovske družine Pivka za uporabo lovskega doma za naše 2. srečanje in pozdravni govor.

Zahvala gre ponovno tudi članom lokalne posvetovalne skupine z območja z območja občin za udeležbo in sodelovanje na 2. srečanju LPS.

Priloga 1 – PPT predstavitev

Priloga 1.1 – Predstavitev projekta 3Lynx

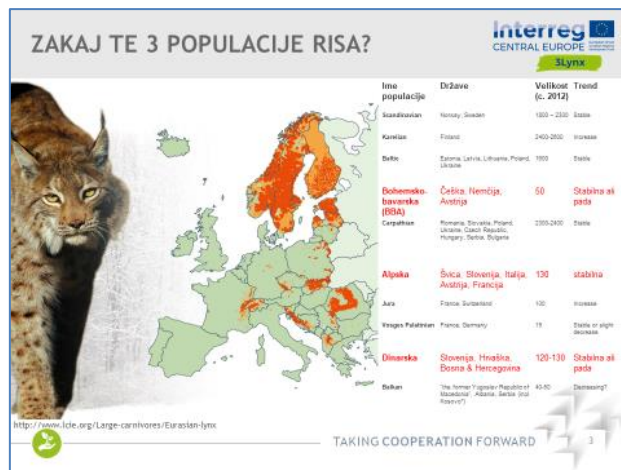
Interreg CENTRAL EUROPE
3Lynx

TAKING COOPERATION FORWARD

Okrogla miza z deležniki
Pivka, 13.6.2019

3Lynx - Monitoring, upravljanje in vključevanje interesov deležnikov na območju 3 populacij evrazijskega risa v srednji Evropi

3Lynx | Zavod za gozdove Slovenije | Maja Sever

ZAKAJ TE 3 POPULACIJE RISA?

Interreg CENTRAL EUROPE
3Lynx

Ime populacije	Države	Velikost (c. 2012)	Trend
Skandinavian	Norway, Sweden	180 - 230	Stable
Karpatian	Poland	240-260	Increase
Dniepr	Estonia, Latvia, Lithuania, Poland, Ukraine	180	Stable
Bohemsko-Slovenska (BSA)	Češka, Nemčija, Avstrija	50	Stabilno ali pada
Carpathian	Romania, Slovakia, Poland, Ukraine, Czech Republic, Hungary, Serbia, Bulgaria	230-240	Stable
Alpska	Švica, Slovenija, Italija, Avstrija, Francija	130	stabilna
Ara	France, Switzerland	130	Increase
Vispina Palatin	France, Germany	15	Stable or slight decrease
Dinarska	Slovenija, Hrvatska, Bosna & Hercegovina	120-130	Stabilno ali pada
Sibirian	The former Yugoslav Republic of Macedonia, Albania, Serbia (and Kosovo?)	45-60	Decreasing?

http://www.life.org/Large-carnivores/Eurasian-lynx

TAKING COOPERATION FORWARD 3

AKTIVNOSTI V PROJEKTU 3LYNX

Interreg CENTRAL EUROPE
3Lynx

- Harmonizirne sheme **monitoringa** - mednarodno sodelovanje, primerjava metod
- Izboljšanje **varovanja in ohranjanja risa** - izmenjava podatkov in izkušenj, baze podatkov
- Izboljšanje sprejemanje risa med **deležniki** - Delavnice, obiski/izmenjave deležnikov, sodelovanje v projektu

TAKING COOPERATION FORWARD 4

INFORMACIJE O PROJEKTU

Interreg CENTRAL EUROPE
3Lynx

- Trajanje: 3 leta** (1. 7. 2017 - 30. 6. 2020)
- 12 partnerjev** iz 6 držav: Češka, Nemčija, Avstrija, Italija, Hrvaška in Slovenija
- Vodilni partner:** Ministrstvo za okolje Republike Češke
- Skupna vrednost:** 2.318.783,94 EUR
Zavod za gozdove: 214.060,49 EUR

SPLETNA STRAN:

<http://www.interreg-central.eu/Content.Node/3Lynx.html>

TAKING COOPERATION FORWARD 5

Priloga 1.2 – predstavitev namena LPS in predstavitev povzetkov 1. srečanja

Reševanje risa v Dinaridih in jugovzhodnih Alpah pred izumrtjem

2. srečanje lokalne posvetovalne skupine projekta LIFE Lynx

Urška Marinko, Hubert Potočnik in Jaka Črtalič iz Biotehniške fakultete (UL)
Aleš Pičulin in Maja Sever iz Zavoda za gozdove Slovenije

Lokalna posvetovalna skupina za območje Postojne, Pivke in Ilirske Bistrice, 13.6.2019

Projekt LIFE Lynx

1. Reševanje risa v Dinaridih in JV Alpah pred izumrtjem
2. Trajanje 2017 – 2024.
3. Namen in na kakšen način smo se lotili reševanja težav:
  - Nujno potrebna doselitev novih osebkov zdrave risje populacije
  - Tesno sodelovanje s prebivalci projektnega območja – ključnimi deležniki

NAMEN lokalnih posvetovalnih srečanj z in med lokalnim prebivalstvom:

- Informirati in se posvetovati o izvedbi v projektu načrtovanih aktivnosti.
- Redno obveščati o vseh za lokalno okolje pomembnih temah.
- Druženje in dialog med zainteresiranim posamezniki, predstavniki lokalnih skupnosti, združenj in organizacij.

2 x LPS na Gorenjskem

Povzetki iz 1. srečanja LPS v februarju

SODELOVANJE S ŠOLAMI (T1)

Vsebine

- Didaktični kottički na šolah, didaktični materiali o VZ na učnih poteh
- Predstavitev vloge lovca v šolah
- Vsebine naravoslovnih ur naj bodo interaktivne - na terenu (obisk krmilšč, lovski tabori)
- Informacije iz lokalnega okolja: Eko muzej, odprte kmetije, učne poti v bližini...

Informiranje: Spletna stran, zbornik šole, občinska glasila, svet staršev

Sodelovanje šol

- Ze poteka: Z lokalnimi organizacijami in društvi (lokalne LD, ZLD, ČŠOD, KGZS, ZGS, TDitd.)
- Predlog: sodelovanje planinskimi društvi, taborniki, gasilci.

Tekoče aktivnosti:

Konec junija bo na OŠ Pivka organizirana delavnica – sodelovanje s šolami na temah VZ (program, učne poti, „Zverinjak“)

Povzetki iz 1. srečanja LPS v februarju

AKTIVNOSTI POVEZANE S TURIZMOM (T2)

Koristi turizma povezanega z VZ:

- VZ kot promocija destinacije, razviti turistične programe in tržiti kot produkt (videi, fotke za program „posvojitev risa“, naravoslovne slikarske ali keramične delavnice...)
- Izdelki „iz dežele risa“ (na princip „medvedu prijazno“)
- Izdelava turističnega letala o risu v vseh jezikih
- Razvoj centra za velike zveri. Večje število turistov, priložnosti za lokalno prebivalstvo)

Izzivi:

- Omejevanje obiska (usmerjanje v info centre) in promocija etičnega kodeksa vedenja v naravi
- Ureditev zakonodaje s tega področja

AKTIVNOSTI POVEZANE S TURIZMOM (T2)

Aktivnosti V TEKU:

- (1) slikarske kolonije (Loška Dolina, Radovljica)
- (2) priprava elektronskega vodnika po pohodni poti med Slovenijo in Hrvaško -> terenski ogledi poti v juniju (Hrvaška) in juliju (Slovenija) – VIA DINARICA
- (3) vzpostavitev tematske poti o risu, v Kočevju:
  - > sodelovanje z ZGS OE Kočevje in Zavod Kočevsko
  - > pridobivanje soglasij (ZRSVN)
  - > odstranjevanje zarasta, nasutje sekancev (Zavod Kočevsko)
  - > priprava vsebin (projektna skupina LIFE Lynx)
  - > delavnica in teren z lokalno skupnostjo
- (4) priprava zloženke s pravili vedenja za obiskovalce območja medveda (LIFE DINALP BEAR in Javni zavod Snežnik)

Povzetki iz 1. srečanja LPS v februarju

KMETIJSTVO IN RIS (T3)

Splošna mnenja in predlogi o temi
Lastništvo ni spoštovano, škode so prijavljene / ugotovljene, a ne vseh izplačil.
Vplivanje na razvoj politike zaposlovanja – delo „pomoč“ pri paši za nezaposlene.

Predlogi za izboljšave preprečevanja škod in blaženje negativnih učinkov prisotnosti risa

- Ozaveščanje lokalnega prebivalstva o risu in njegovem vedenju.
- Subvencije za rejce z območja prisotnosti risa, zaradi večje količine dela z varovanjem.
- Bolj dodelana conacija subvencij na območju risa za rejce drobnice.

Povzetki iz 1. srečanja LPS v februarju

DELOVANJE LOKALNIH POSVETOVALNIH SKUPIN (T4)

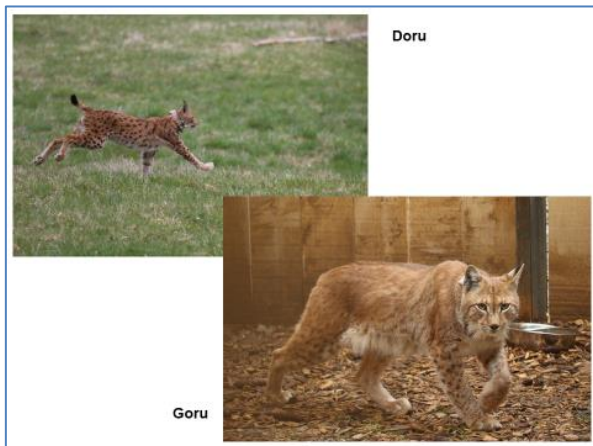
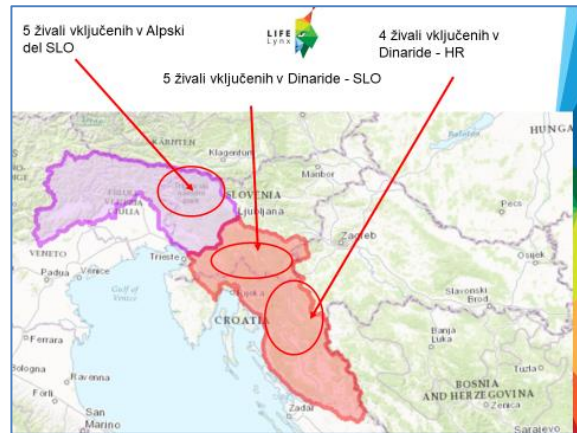
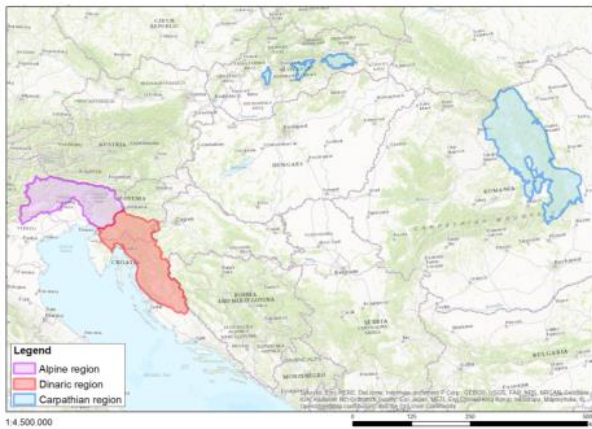
- Na tovrstnih srečanjih je sodelovanje bolj konstruktivno (zainteresirani)
- Ožje, a odprt tip skupine, sčasoma po tematskih sklopih
- 2x letno, če se zgodi kaj pomembnega, drugače 1x letno oz. po potrebi
- Na srečanjih naj bodo vedno prisotni strokovnjaki, ki lahko odgovorijo na vprašanja
- Lokacija srečanja: vedno na istem mestu (na sredini v Pivki), interes tudi po rotaciji.
- Pohvalna udeležba lovcev.

Tekoče aktivnosti:

- Pripravljamo bazo za pošiljanje e-novičnika (lažje za branje, tudi za odjavo od novic)
- Priprava na objave novic v lokalnih medijih

Priloga 1.3 – Predstavitev odlova in izpusta karpatskih risov v Dinaride

Priloga 1.4 – Rezultati spremljanja risov na območju Slovenije, posebej tudi risinje Teje

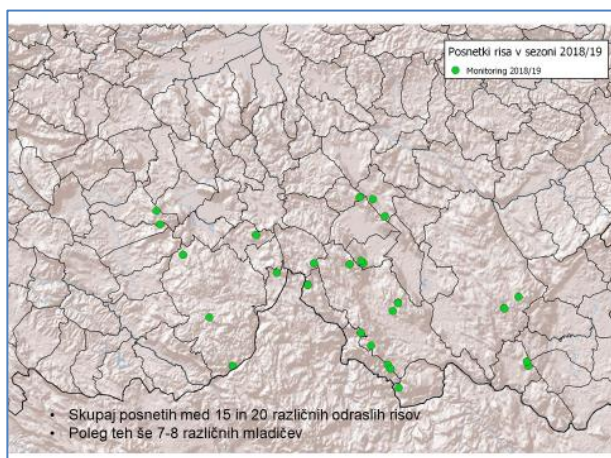
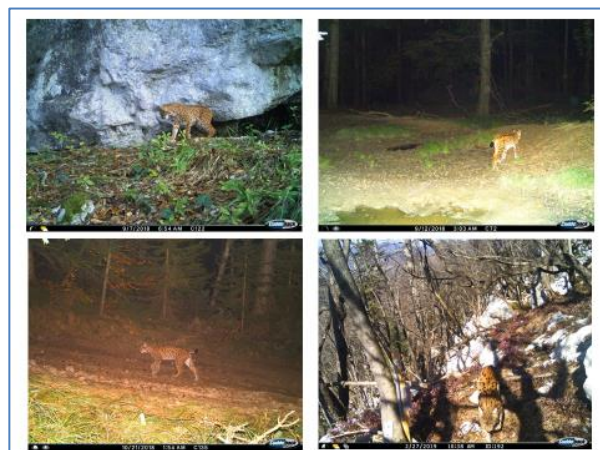

Rezultati spremljanja risov na območju Slovenije

Lokacije postavljenih fotopasti

- 34 lovskih dručin pozvanih k sodelovanju/ 33 se jih je pozitivno odzvalo
- Postavljenih več kot 180 fotopasti
- Povprečno po 2 lokaciji na lovsko družino/revir v LPN jih
- Fotopasti na terenu od avgusta/septembra 2018 do maja 2019
- Ključno za izvedbo je sodelovanje z lovci

Priloga 1.5 Predstavitev spremljanja in stanja šakala v Sloveniji

Univerza v Ljubljani
Biotehniška fakulteta

LIFE Lynx

ŠAKAL V SLOVENIJI

IN
REZULTATI NACIONALNEGA MONITORINGA

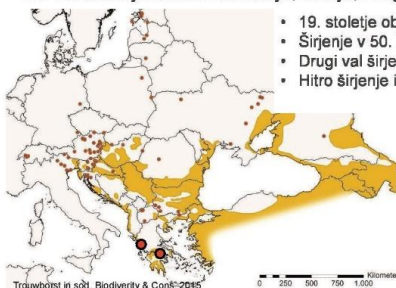
Hubert Potočnik¹, Boštjan Pokorný^{2,3}, Katarina Flajšman², Ivan Kos^{1a}

¹Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za biologijo, Ljubljana
²Gozdarski inštitut Slovenije, Ljubljana
³Visoka šola za varstvo okolja, Velenje

FOTO: Janez Tarman

8. Lovski dan – grad Jable 2016: Potočnik H.: Monitoring šakala...

- Najstarejši fosilni ostanki šakalov Evropi: GRČIJA - pred 7000-8000 leti ??????
- Do 16. stoletja obala Dalmacije, Grčije, Bolgarije
- 19. stoletje območje Panonske nižine
- Širjenje v 50. letih 20. stoletja
- Drugi val širjenja v 80. letih
- Hitro širjenje in rast populacij od 90. let

Trnovbist in s.d. Biodiversity & Conservation

Izobraževanje za usposobljene izvajalce monitoringa šakala

BIOLOGIJA ŠAKALA

- TELESNE ZNAČILNOSTI
- Srednje velik predstavnik družine psov:
  - Višina v vihru: 45 – 50 cm.
  - Dolžina trupa z glavo: 80 – 90 cm.
  - Dolžina repa: 22 – 26 cm. **Kratek rep!** Praviroma sega le do pete / skočnega sklepa!
  - Masa: 10 – 15 kg: **samice praviroma nekoliko lažje od samcev.**

http://www.zoopic.org

Izobraževanje za usposobljene izvajalce monitoringa šakala

BIOLOGIJA ŠAKALA

- TELESNE ZNAČILNOSTI
- Obarvanost kože je podobna kot pri volku, a z več okrasno-oranžnih odtenkov po bokih in nogah.
- Okrasno-oranžni odtenki prevladujejo zlasti v poletni dlaki.
- Pogosto vidna svetla proga na spodnji strani vratu.

Izobraževanje za usposobljene izvajalce monitoringa šakala

BIOLOGIJA ŠAKALA

- TELESNE ZNAČILNOSTI
- Hrbtna stran uhljev je pri šakalu vedno rjava; pri lisici je črna.

LISICA

Izobraževanje za usposobljene izvajalce monitoringa šakala

BIOLOGIJA ŠAKALA

- TELESNE ZNAČILNOSTI
- Značilna oblika šap:
  - Blazinici srednji dveh prstov sta v zadnjem delu združeni.
  - Praviroma da! Ne pa 100 %!
  - Zelo redko oziroma izjemoma se lahko pojavijo zraščene blazinice tudi pri drugih predstavnikih družine psov.

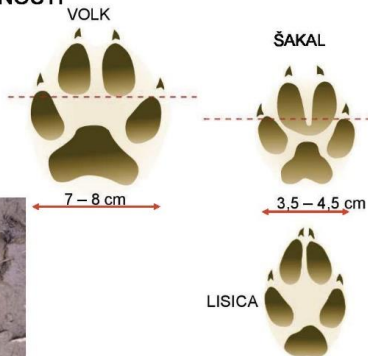
Izobraževanje za usposobljene izvajalce monitoringa šakala

BIOLOGIJA ŠAKALA

TELESNE ZNAČILNOSTI

- Značilna oblika šap:

Kaj pa psi?

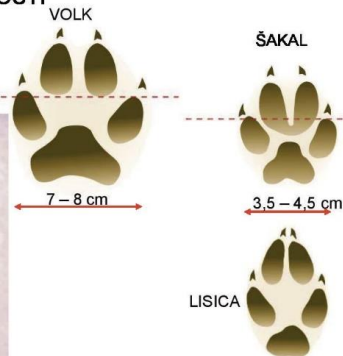

Izobraževanje za usposobljene izvajalce monitoringa šakala

BIOLOGIJA ŠAKALA

TELESNE ZNAČILNOSTI

- Značilna oblika šap:

Vse foto: M. Krolf

8. Lovski dan – grad Jable 2016: Potočnik H.: Monitoring šakala...

BIOLOGIJA ŠAKALA

- MANJŠI PREDSTAVNIK DRUŽINE PSOV
- OD JV EVROPE, MALE AZIJE DO INDIJE
- VZDRŽLJIV TEKAČ, DOBER PLAVALEC
- HITRO ŠIRJENJE/ OSAMOSVAJANJE MLADIH ŽIVALI

OSNOVNE BIOLOŠKE ZNAČILNOSTI

spolna zrelost	pri 11 mesecih
osamosvajanje	po 75 dneh
brejost	63 dni
velikost legel	2-8 mladičev
število legel letno	1-krat
čas kotitve	kon. marca - kon. aprila
masa odraslih	10-15 kg

8. Lovski dan – grad Jable 2016: Potočnik H.: Monitoring šakala...

BIOLOGIJA ŠAKALA

- VSEJED, PLENI MANJŠI, LAŽJE ULOVLJIV PLEN
- MLADIČI IN MLADE ŽIVALI PARKLJARJEV
- MRHOVINA
- SADJE
- HITRO ŠIRJENJE/ OSAMOSVAJANJE MLADIH ŽIVALI

http://www.zoopic.org

Izobraževanje za usposobljene izvajalce monitoringa šakala

BIOLOGIJA ŠAKALA

SOCIALNO ŽIVLJENJE, RAZVOJ IN RAZMNOŽEVANJE

- Živijo v parih oziroma družinskih tropih (starša, mladiči - potomci).
- Tvorijo teritorialne skupine.
- Monogamni:
  - teritorij aktivno branijo pred drugimi šakali;
  - označevanje teritorija (najintenzivnejše v bližini brloga, stečnin):
    - iztrebki (podobni lisičjemu, rastlinski ostanki - lupine, koščice, pečke, dlaka...),
    - urin.

Izobraževanje za usposobljene izvajalce monitoringa šakala

BIOLOGIJA ŠAKALA

SOCIALNO ŽIVLJENJE, RAZVOJ IN RAZMNOŽEVANJE

- Živijo v parih oziroma družinskih tropih (starša, mladiči - potomci).
- Tvorijo teritorialne skupine.
- Monogamni:
  - teritorij aktivno branijo pred drugimi šakali;
  - označevanje teritorija (najintenzivnejše v bližini brloga, stečnin):
    - iztrebki (podoben lisičjemu, rastlinski ostanki - lupine, koščice, pečke, dlaka...),
    - urin,
    - tuljenje.

teritorialni samec

trop šakalov z mladiči

trop odraslih šakalov

Označevanje lastništva teritorija pred drugimi skupinami/pari.

Medsebojno sporazumevanje – lociranje članov tropa.

Izobraževanje za usposobljene izvajalce monitoringa šakala

BIOLOGIJA ŠAKALA

• SOCIALNO ŽIVLJENJE, RAZVOJ IN RAZMNOŽEVANJE

- Spolno dozori pri 10 do 11 mesecih, a se v prvem letu ne pariyo.
- Prvo parjenje pred dopolnjenim drugim letom.
- Samice so monoestrične = gonitev enkrat letno (estrus 6 – 8 dni).
- Parjenje v Evropi poteka med januarjem in marcem.
- Břejost traja 58 do 65 dni, običajno 63 dni.
- Povprečno je v leglu 5 – 7 mladičev (200 – 250 g): razpon 2 – 10.
- Kotijo v brlogu.

Izobraževanje za usposobljene izvajalce monitoringa šakala

BIOLOGIJA ŠAKALA

• SOCIALNO ŽIVLJENJE, RAZVOJ IN RAZMNOŽEVANJE

- Samica doji mladiče približno dva meseca (8 - 10 tednov).
- Mladiči prvič zapustijo brlog pri treh tednih starosti.
- Trdo hrano začno jesti pri štirih tednih.
- Po 10 do 14 tednih začno spremljati starše pri iskanju hrane, lahko pa tudi zapustijo rodni trop ter začnejo iskati lastni teritorij.

Včasih ostanejo v tropu svojih staršev tudi po rojstvu novega legla in prevzamejo vlogo pomočnikov ter sodelujejo pri vzreji svojih mlajših bratov in sester.

Izobraževanje za usposobljene izvajalce monitoringa šakala

BIOLOGIJA ŠAKALA

• AKTIVNOST

- Šakali so aktivni predvsem ponoči, saj se izogibajo obdobjem povečane človekove aktivnosti.

- Na zavarovanih območjih ali z nizko gostoto poselitve ljudi so pogosto aktivni tudi v dnevnem času.

Foto: H. Potočnik

Izobraževanje za usposobljene izvajalce monitoringa šakala

BIOLOGIJA ŠAKALA

• RABA PROSTORA

- Poseljuje odprto krajino:
  - savane (Azija, Arabski polotok),
  - mediteransko makijo,
  - mangrove (Indija, Bangladeš),
- kulturno krajino
  - Mozaik kmetijskih površin in gostlega kritja (gozdne krpe, grmišča, mokrišča, poplavne ravnice).
- pogost v nižinah, kjer snega ni ali ga je le malo.

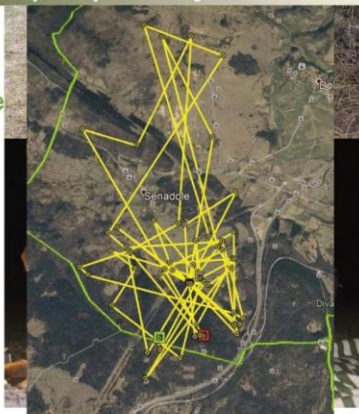
Izobraževanje za usposobljene izvajalce monitoringa šakala

BIOLOGIJA ŠAKALA

• RABA PROSTORA

• Telemetrične študije

- - do sedaj so bili na svetu z GPS telemetrično ovrtnico spremljani 4 šakali
- - Slovenija – Divača
- 9.4.2018
- mlajši samec 12 kg
- do 24.4.
- domači okoliš 489 ha

Izobraževanje za usposobljene izvajalce monitoringa šakala

BIOLOGIJA ŠAKALA

• PREHRANA

• VSEJED, PLENI MANJŠI, LAŽJE ULOVLJIV PLEN:

- MALI SESALCI
- ODPADKI
- MRHOVINA
- SADJE
- MLADIČI IN MLADE ŽIVALI PARKLIARJEV

Izobraževanje za usposobljene izvajalce monitoringa šakala

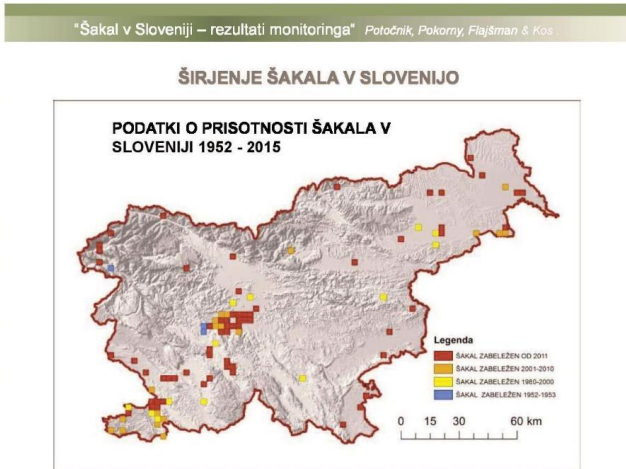
VARSTVENI STATUS ŠAKALA

Varstveni status v okviru „habitatne direktive“ pomeni, da se lahko v vrsto tudi:

- posega, omejuje rast,
- a taki ukrepi **morajo zagotavljati nadaljnje ohranjanje vrste.**

EU: Šakal je lovna ali nezavarovana vrsta v 11 državah.

SLO: **poseganje v populacijo šakala zahteva opredelitev stanja populacije in vzpostavitev NACIONALNEGA MONITORINGA.**

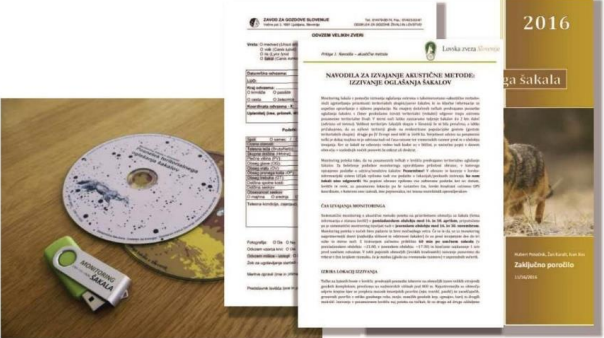

MONITORING – SPREMLJANJE POPULACIJE

Kriteriji za zanesljivost podatkov znakov prisotnosti šakala

Kategorija podatka	Kriteriji za uvrstitev podatka (po SCALP metodologiji)	Metode
C1	vse neposredne metode (dokazi): žive odlovljene živali, mrtve živali ali njihovi deli, nedvoumne fotografije/videe posnetki živali, z DNK analizo potrjeni vzorci (tlava, slina, urin, sila, iztrebki)	neposredne metode: dokazi
C2	posredne metode: neposredna opažanja, spontano ali izvano oglašanje, stopinje, brlogi podani ali preverjeni s strani strokovnjaka	posredne metode / strokovnjak
C3	posredne metode: neposredna opažanja, spontano ali izvano oglašanje, stopinje, brlogi podani s strani ne-strokovnjaka + vsi genetsko nepotrjeni iztrebki	posredne metode / ne-strokovnjak
C4	vsil posredni podatki (brez dokaznega materiala) brez natančno poznane časa in kraja ali osebe, ki ni bil šakala/mrka opažala posredni podatki vira/ne-strokovnjaka	posredni vir podatkov / ne-strokovnjak

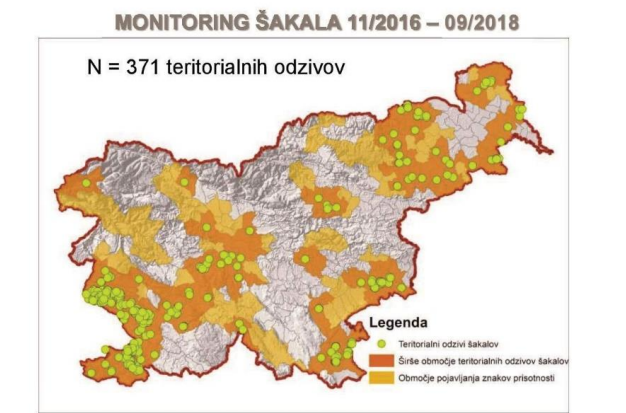
MONITORING – SPREMLJANJE POPULACIJE

APLIKACIJA MONITORING ŠAKALA

VSTOP V BAZO LISIAK—MONITORING ŠAKALA

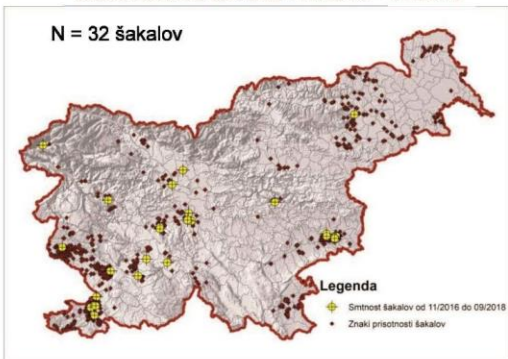

"Šakal v Sloveniji – rezultati monitoringa"

Potočnik in sod.

MONITORING ŠAKALA 11/2016 – 09/2018

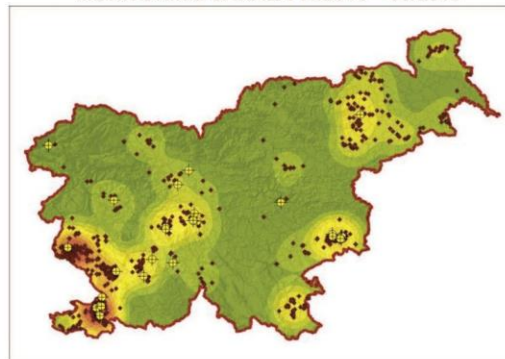
N = 32 šakalov

"Šakal v Sloveniji – rezultati monitoringa"

Potočnik in sod.

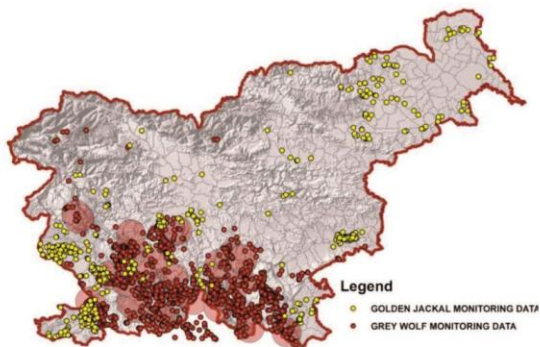
MONITORING ŠAKALA 11/2016 – 09/2018

"Šakal v Sloveniji – rezultati monitoringa"

Potočnik in sod.

MONITORING ŠAKALA 11/2016 – 09/2018

"Šakal v Sloveniji – rezultati monitoringa"

Potočnik in sod.

TELEMTRIČNO SPREMLJANJE ŠAKALA

• do sedaj je bilo na svetu z GPS telemetrično ovrtnico spremljanih le nekaj šakalov

- Slovenija – Divača 2018
- 9.4.2018
- mlajši samec 12 kg

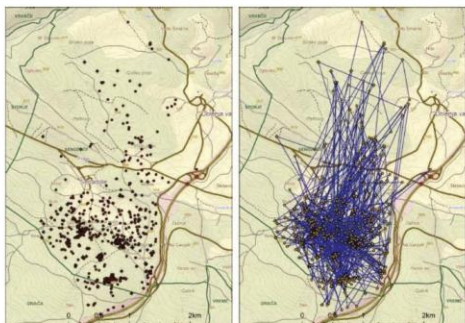

"Šakal v Sloveniji – rezultati monitoringa"

Potočnik in sod.

TELEMTRIČNO SPREMLJANJE ŠAKALA

Gibanje in velikost teritorija šakala (LUKA)

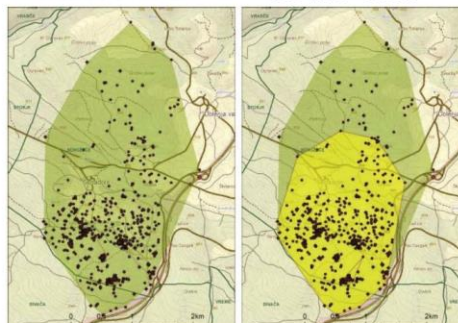
"Šakal v Sloveniji – rezultati monitoringa"

Potočnik in sod.

TELEMTRIČNO SPREMLJANJE ŠAKALA

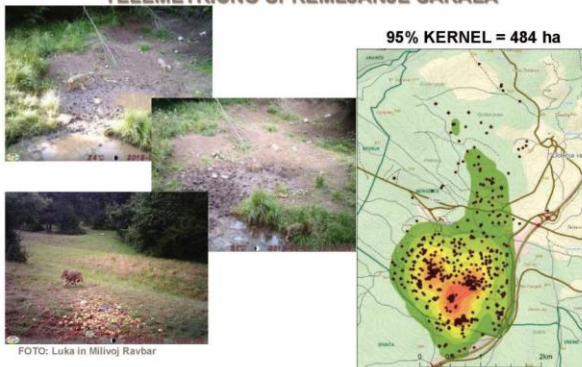
100% MPC = 960 ha

95% MPC = 510 ha

Šakal v Sloveniji – rezultati monitoringa *Potočnik in sod.*

TELEMETRIČNO SPREMLJANJE ŠAKALA

Šakal v Sloveniji – rezultati monitoringa *Potočnik in sod.*

TELEMETRIČNO SPREMLJANJE ŠAKALA

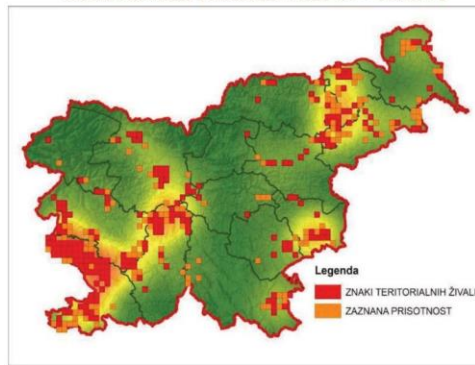

Šakal v Sloveniji – rezultati monitoringa *Potočnik in sod.*

Šakal v Sloveniji – rezultati monitoringa *Potočnik in sod.*

MONITORING ŠAKALA 11/2016 – 09/2018

Šakal v Sloveniji – rezultati monitoringa *Potočnik in sod.*

Priloga 2 – Vabilo na 2. lokalno posvetovalno srečanje

lifelynx.eu

OBČINA PIVKA

Vabilo na 2. lokalno posvetovalno srečanje o projektu LIFE Lynx na območju občin Postojna, Pivka in Ilirska Bistrica

Ljubljana, 4.6.2019

Spoštovani!

Vabimo vas na 2. srečanje lokalne posvetovalne skupine za območje občin Postojna, Pivka in Ilirska Bistrica, ki bo v **četrtek, 13. junija 2019, ob 17. uri v prostorih Lovskega doma LD Pivka**, ki se nahaja v **Trnjah nad Pivko (Vlačno)** (cca 7 km iz Pivke). Zemljevid je v prilogi. Tokratno srečanje bo potekalo tudi v okviru **projekta Interreg 3 lynx**. Na dogodku bo tudi pogostitev.

Dnevni red:

- 17:00: prihod in pozdrav
- 17:10: povzetek prvega srečanja in diskusija po potrebi
- 17:20: predstavitev dosedanjih aktivnosti odlova, izpusta in gibanja doseljenih risov
- 17:30: predstavitev rezultatov spremljanja risov na območju Slovenije
- 17:40: predstavitev Spremljanje šakalov na območju Slovenije (dr. Hubert Potočnik)
- 17:55: srečanje se nadaljuje in zaključuje na terenu, na območju gozdo v okolici Pivke, predvidoma on 19.30 uri.

Ker bo srečanje potekalo tudi na prostem, v gozdu, pridite primerno obuti in oblečeni.

Na srečanje ste vabljeni kot član lokalne posvetovalne skupine, ker:

- ste bili prisotni na 1. srečanju v Pivki,
- se srečanja niste udeležili, a ste izkazali interes do sodelovanja v prihodnje,
- ste bili predlagami s strani udeležencev,
- na kakršen koli drug način že sodelujete pri projektnih aktivnostih,
- ste pomemben deležnik lokalnih skupnosti vključenih v lokalno posvetovalno skupino.

Zaradi učinkovitejše organizacije srečanja, vas prosim, da svojo udeležbo potrdite do srede, 12. junija, na e-naslov marinko.ursa@gmail.com.

S spoštovanjem,
Sodelavka projekta LIFE Lynx, Urška Marinko

Udeležba v izjebanju

